

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

§. I. De usu vestium infidelium an liceat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

blicam intellectualem ac corpus politicum constituerent, & ut ita dicam, ecclesiam Angelicam cuius membra singula debebant aliis suam professionem, & seruitutem erga Deum manifestare, atque adeo notam summisionis internæ exhibere per actus religionis externos, qui aliis Angelis noti esse possint, ne viderentur velle suam seruitutem clam occultare, nullo prorsus signo se Dei famulos, & affeclas, ac discipulos manifestando, sicut supra de hominibus dictum est.

SECTIO V.

De usu vestium, actionum, rituum, ciborum, & aliorum que propria sunt infidelibus, an, & quomodo sit contra virtutem fidei.

68

PLura sub hoc titulo complectimur, quæ singillatim examinanda breuiter sunt, ut explicetur melius obligatio virtutis fidei in ordine ad actiones externas. Quia verò diximus duplex esse præceptum fidei in ordine ad hos actus externos, alterum negatiuum non negandi fidem, & alterum affirmatiuum fidem confitendi: ideo post vtriusque præcepti differentiam explicatam, querimus de usu vestium, rituum, &c. quia hic usus aliquando est contra præceptum negatiuum, aliquando verò solum est contra præceptum affirmatiuum confitendi fidem, & ideo questio hæc vtrique præcepto communis est: quam maioris claritatis gratia in plures §§. seu dubia diuidemus. Pro quibus tamen omnibus communiter aduertunt Doctores in præfenti, sermonem hic esse de usu serio, non de usu ludico, qualis in comœdia esse solet, in qua representationis gratia absque peccato usurpantur, & vestes, & ritus, & verba infidelium, & hæreticorum: nam in iis circumstantiis actiones illæ non significant villo modo infidelitatem internam, vel erubesceniam, cum constet omnibus animus usurpantis omnino contrarius.

Questio de usu vestium, actionum, rituum, &c. hic intelligatur.

69

De occultatione negatiua, qua aliquis fidem suam aliquandiu non manifestat, diximus supra sect. 3. non esse peccatum, quando non occurrat obligatio positiua confitendi fidem: nunc autem sermo est, non de occultatione merè negatiua, sed affirmatiua, quatenus aliquis usurpat signa aliqua, vestes, cibos, &c. ad hunc finem occultandi suam fidem, de qua etiam occultatione in genere supponendum est, eam esse etiam illicitam, quando adest obligatio confitendi fidem: si enim tunc occultatio negatiua illicita est, à fortiori erit illicita occultatio positiua. Nunc ergo dicamus in particulari de iis, quæ ad hunc finem assumi solent, & in primis de vestibus infidelium,

Quando vtriusque illicita.

§. I.

De usu vestium infidelium, an liceat.

70

Vestes claritatis gratia possunt ad quatuor classes reduci. In prima sunt vestes, quibus infideles distinguuntur materialiter à fidelibus, non quidem formaliter prout infideles, sunt sed prout ad talem negationem pertinent, quales sunt vestes Turcarum, quæ magis pertinent ad

Vestium quatuor genera. Primum genus.

negationem, aut prouinciam, quam ad religionis sectam; unde licet omnes Christianam fidem recipiant, vestes tamen antiquas retinent. His autem vestibus consentiunt Doctores posse fidelibus uti, quando transiens per infidelium regionem, occultari vult, ad periculum vitandam: vestis enim illa nec explicitè, nec implicitè continet negationem fidei, aut professionem alterius sectæ, & licet alij putantes esse ex eadem nationis secta, id tamen est per accidens, & ex ignorantia. Aduertunt tamen, requiri ad hoc aliquam iustam causam Sanchez lib. 2. in decalog. c. 4. n. 17. & Suarez in præfenti disp. 14. sect. 5. n. 5. quia, licet hæc actio per se non sit mala, habet tamen speciem mali, & ideo vitanda est, iuxta illud Pauli 1. Thess. 5. ab omni specie mali abstinere vos: nec enim sine causa sufficienti possumus proximi deceptionem intendere, præsertim in re tanti momenti, ut nos falsæ sectæ cultores iudicet, quam licet nos non profiteamur damus tamen fundamentum aliquod, ut alij existant: quod in rigore plus est, quam occultare veram fidem per meram negationem professionis illius: tunc enim non damus fundamentum positivum, ut iudicemur infideles, sicut damus in casu præfenti, & ideo maior causa requiritur ad hoc iustificandum, sine qua videtur esse contra reuerentiam debitam vere fidei, & religionis: sicut magis videtur esse contra reuerentiam Domino debitam, si eius famulus aliqua positiue faciat, ut æstimetur alienus ab eius famulatu, quam si solum negatiue se habeat non profitendo se eius famulum.

Secundum genus est earum vestium, quæ usurpantur ad dignoscendos infideles formaliter, ut infideles sunt, ut Romæ Iudei vti debent galero flauo coloris, ut cognoscantur, & formam illam etiam velo in capite. De his autem est magna controuersia, an Christianus possit vti eodem signo absque peccato contra fidem. Negant plures Caiet. Nauarrus, Tabiena, Toletus, & alij plures, quos affert Sanchez ubi supra n. 18. quia utens illo signo implicitè profitetur, se esse illius falsæ sectæ cultorem, & parum refert, quod id verbis, aut rebus ipsis dicatur, cum eadem sit malicia ratio in vtroque usu.

Alij tamen plures, & graues auctores putant id ex graui causa licitum esse. Azor, Bañes, Argon. Eman. Ludou. Lopez, & alij, quos affert, & sequitur Sanchez ubi supra num. 19. Suarez de Etia sect. 5. n. 7. Coninch in præfenti disp. 15. dub. 3. num. 66. Castro Palao dicto 1. tom. tract. 4. disp. 1. puncto 17. num. 3. & alij, quos afferunt, & probabilem putant hanc sententiam Becanus de fide cap. 9. quest. 5. num. 28. & 29. & alij, quos affert, & sequitur Hurtado in præfenti disp. 48. sect. 3. n. 27. quibus alios addit Diana 5. parte tract. 7. de scandalo resolut. 33. ubi eidem sententiam subscribit.

Probant aliqui, quia licitum est ex causa vitare verba ambigua ad occultandam veritatem, & decipiendum auditorem, qui de re secreta insisteret interrogat; ergo à fortiori licebit usus talis vestis in necessitate; est enim quasi ambiguum, & æquiuocum signum, quod potest ad hunc, vel illum finem usurpari. Ita arguit Suarez dict. n. 7. Hæc tamen ratio per se sumpta nimium probaret, quare retorqueri posset ab aduersariis, quia etiam in necessitate non possumus licite usurpare verba æquiuoca, quibus audientes intelligant

telligant nos veram fidem negare, etiam si ex nostra intentione alium sensum habere possint, ut supra vidimus, & omnes fatentur; ergo nec possumus usurpare alia signa ambigua ad decipiendos alios in hac materia.

Secundò probari solet eadem sententia, quia vñs talis vestis de se non est malus, nec continet professionem falsæ religionis; alioquin Iudæi peccarent Romæ galeram hautum gestantes, unde nec posset illis præcipi vñs talis signi, hoc enim esset præcipere eis aliquid illicitum: si ergo licitè id Pontifex præcipit, & ipsi licitè obediunt, consequens est, ut vñs ille non sit malus, nec professio falsæ religionis, atque adeo christianus idem signum usurpans non profiteretur explicitè falsam religionem. Ita arguit Sanchez *ubi supra* & alij.

Sed tamen hoc etiam argumentum nimis probat, & æquè retorqueri potest ab aduersariis: quia Iudæi etiam interrogari licitè possunt à magistratu, an sint Iudæi, vel christiani, & illis licitè præcipi potest, ut respondeant, imò, ut ex se manifestent se ipsos singulis mensibus, & dicant quam sectam profitentur; & quidem ipsi Iudæi respondere, & obedire debent, & per consequens non peccant manifestando se, & dicendo se esse Iudæos; & tamen si aliquis ex christianis diceret Magistratui, vel aliis, se non esse christianum, sed Iudæum, peccaret grauissimè contra fidem: non ergo sequitur, quod vñs pilei flauilicis sit christianis ex eo, quod Iudæi licitè illum usurpent, omnes enim differentiam aliquam inter illos inuenire debemus.

Meliùs ergo idem, & alij ostendunt probabilitatem huius sententiæ ex differentia, quæ est inter voces, & alia signa: nam voces ex sua natura institutæ sunt ad significandam mentem; & licet ad placitum applicentur ad hoc, vel illud in particulari significandum; data tamen sunt homini à natura ipsa, ut suos conceptus manifestet, & ut iis non utatur, nisi iuxta significationem semel impositam. Vestes autem, & alia similia habent alios fines diuersos, neque est obligatio iis non utendi, nisi ad significandum. Hinc ergo est, ut licet non possimus dicere, ego non sum Christianus, absque fidei negatione, possimus tamen uti veste, quia Iudæi dignoscí solent, absque fidei negatione, quia possumus veste illa uti, non ut signo, sed ut veste solum, & ad finem regendi caput, ad quem potissimum finem vestes introductæ sunt.

Hæc ratio non videtur mihi contemnenda, sed indiget fortasse maiori explicatione: possumus autem illam declarare, & confirmare ex alia obligatione, quæ ex eadem vocum natura oritur. Nam, ut diximus in superioribus *disp. 4. sect. 1.* non est in potestate libera voces proferentis, ut eas proferat materialiter, & non ex intentione significandi, nec hoc sufficeret ad vitandam culpam mendacij, & perituri, quando aliunde ex circumstantiis non possunt audientes, intelligere, quod voces non proferantur ad significandum. Rationem autem diximus esse, quia sicut necessitas commercij, & conuictus humani exigit veracitatem in vocibus, & conformitatem cum mente; ita exigit etiam animum significandi; si enim liceret voces contra mentem proferre materialiter, & absque animo significandi, sequeretur eadem profus incommoda, sicut si mendacium esset licitum: neque sibi inuicem homi-

nes crederent: cum possemus semper prudenter formidare, quod voces proferrentur materialiter in sensu tamen externo falso. Quare lex naturæ, quæ obligat ad non mentiendum, eadem propter easdem rationes obligat ad non proferendas voces, nisi ad vñm significandi iuxta significationem illis impositam, vel nisi hic ipse animus proferendi solum materialiter possit auditoribus ex circumstantiis constare: quæ obligatio in vñs rerum aliarum non reperitur, quæ ad alios fines introductæ sunt, & propter quos usurpati possunt independentè ab animo significandi. Qui proferit itaque voces habet obligationem semper loquendi: qui autem utitur vestibus, vel aliis eiusmodi rebus, non habet obligationem loquendi, aut testificandi, sed potest alios fines intendere, quia natura eiusmodi res ad loquendi vñm non alligauit.

Contra hanc tamen rationem sic explicitam restat adhuc duplex difficultas. Prima est, quia licet voces à natura datæ sint alligatæ ad vñm loquendi, & significandi mentem, & ideo non possint absque eo vñs usurpari: cum hoc tamen stat, ut quando vox est æquiuoca, & habet duplicem significationem, possumus aliquando ex causâ eam usurpare in vno sensu, etiam si ab audientibus accipienda sit in alio, imò ad hoc ipsum, & ut audientes decipiantur, possumus ex iusta causâ aliquando æquiuocationibus uti: ergo sicut ex causâ graui possumus usurpare vestem propriam, & distinctiuam infidelium, quia non est alligata vestis ex se ad significandam infidelitatem, sed indifferens ad alios vsus: sic etiam ex causâ graui poterimus usurpare voces ambiguas, quia licet ab audientibus accipiantur in sensu, ut significent nos esse infideles: possunt tamen habere alium sensum, nec ex se alligatæ sunt ad illum, in quo ab audientibus accipiuntur.

Huic difficultati, quæ non levis est, responderi adhuc probabiliter potest negando consequentiam, & assignando differentiam inter voces, & vestes: nam vocibus, ut diximus, uti non possumus, nisi ad loquendum, & ad manifestandam nostram mentem iuxta earum significationem. Quamuis autem vocem æquiuocam usurpare possumus in vna eius significatione, & non in alia, & id quidem etiam ab audientibus in alia significatione accipitur, quando tamen causâ subest sufficiens id faciendi: cæterum non possumus his æquiuocationibus uti, quando adest obligatio respondendi, & loquendi iuxta mentem interrogantis, vel audientis, sed debemus vocem in ea significatione usurpare, in qua ab audientibus accipitur. Sic testis iuridicè interrogatus non potest amphibologia uti, sed debet usurpare voces ad mentem iudicis interrogantis: alioquin, licet voces in alio sensu possent esse veræ, si tamen ad mentem iudicis non sint veræ, non vitabitur culpa mendacij, & perituri. Sic etiam qui serio auditoribus persuaderet, Petrum virum religiosum, & modestum esse patriciam, & hominem honoris cupidum; non vitaret culpam distractionis, & calumniæ grauis, licet ipse alium sensum intenderet, nimirum, Petrum suis peccatis occasionem dedisse neci Christi Domini, qui noster Pater est, & cupidum esse honoris æterni, qui à Beatis possidetur, & sic de aliis. Ratio autè vniuersalis, & à priori est, quia sicut nō possumus voces proferre materialiter, & sine animo significandi, ut diximus; ita nec possumus uti voce æqui-

75
Propositio
duplex diffi-
cultas.
Prima.

76

73

74

æquiuoca in alio sensu, quando sensum illum, & significationem habere non potest: tunc enim perinde est, ac si non esset æquiuoca, sed vniuoca. Quoties autem est obligatio usurpandi voces ad mentem auditorum, siue id sit ob præceptum iudicis iuridicè interrogantis, siue ob præiudiciū proximi, siue ob quamlibet aliam causam, voces in his circumstantiis amittunt æquiuocationem, & vnum solum sensum significare possunt, cum non possint usurpari, nisi ad sensum audientium: ergo qui quamlibet aliam significationem intenderet, non usurparet voces in sua significatione, quæ in his circumstantiis vnica esse poterat, sed haberet se sicut qui voces materialiter proferret absque intentione significandi. Similiter ergo peccat gratissimè, qui usurpat verba ambigua, quæ ab audientibus pro fidei negatione accipiuntur, quamuis ipse alium verum sensum intendat: v. g. si dum de consubstantialitate Filij agitur, dicas, *Arius bene sensu de persona Verbi*, intelligens id de Ario, antequam in hæresim laberetur, cum tamen auditores ea verba intelligant de Ario, post discessionem ab Ecclesia. Ratio autem est eadem, quia in his circumstantiis, & in materia tanti ponderis voces usurpari debent ad sensum auditorum, ac per consequens, tunc non sunt voces ambiguae, sed habent se, sicut si vnica tantum significationem sortirentur: quare cum voces debeant usurpari in sua significatione, & hæc non sit duplex, sed vnica earum vocum in his circumstantiis, in quibus est obligatio loquendi ad sensum audientium, consequens est, vt non possint in alio sensu usurpari, etiam si in aliis circumstantiis possent eadem voces aliam significationem habere.

77

Hæc autem ratio non procedit in vestibus, & aliis eiusmodi rebus: nulla enim est obligatio non vtendi vestibus, nisi ad manifestandam mentem, sicut est obligatio non usurpandi voces, nisi ad loquendum, & ad exprimendum sensum internum, eo quod si possemus ad alios fines voces usurpare, tolleretur, fides humana, & commercium necessarium: vestes autem habent alios fines, & licet possint homines eas etiam usurpare ad significandam mentem, & affectum suum, possunt tamen non hunc, sed alios fines intendere: sic vestes lugubres usurpantur ad significandam mortem internam ob parentis, vel domini mortem: aliqui tamen his vestibus vtuntur, non ad significandam mortem, sed ad commodum, vel quia pretiosiores vestes non habent: consuetudo enim usurpandi eas vestes in signum animi mortui non abstulit facultatem usurpandi eas ad alios fines sibi proprios: differunt, quippe à vocibus, quæ solum ad mentem significandam datæ sunt. Propter grauissima dampna, quæ sequerentur, si absque eo fine proferri licet posset.

78

Secunda difficultas.

Restat tamen contra eandem doctrinam secunda difficultas: quia quamuis voces proferri non possint sine animo significandi mentem internam, & in hoc differant à vestibus; Iudæus tamen, & infidelis sicut vestibus, sic etiam & vocibus potest licet significare suam mentem circa religionem falsam, quam proficetur. Sicut enim potest Iudæus vri galero flauo, vt cognoscatur cuius sectæ sit, sic etiam interrogatus de sua religione, potest licet respondere, se profiteri legem Iudæorum: & sicut Princeps Christianus potest Iudæis præcipere vsum pilei flauo, vt agnoscantur, sic posset præcipere eis, vt sin-

gulis mensibus, vel annis ad eundem finem coram Notario restarentur religionem suam, vt constaret, an in Iudaismo adhuc permanserunt. Quam professionem, seu confessionem diximus supra sect. 1. non esse in illis peccatum, (alioquin non posset licet ab eis peti) quia nimirum illa sunt verba reflexa, quibus non tam assertum veritatem sectæ falsæ, quam mentem suam iactant, in quo nihil falsum dicunt, sed verum, nempe se interius habere talem mentem circa eiusmodi religionem, sicut qui ad petendum consilium, vel remedium, fatetur amico, vel Confessorio errorem internum, quem habet circa fidem, quod diximus fieri posse absque peccato contra fidem, nec per eiusmodi confessionem extorrem, si debito modo fiat, incurri penas hæresis externæ. Hinc ergo oritur difficultas, cur sicut potest fidelis aliquando ex causa graui licet usurpare galero flauo, v. g. quia potest non habere verum significandi falsam religionem, non possit etiam ex causa graui dicere aliquando, se esse professione Iudæum, usurpando quidem voces illas, non ad profitendum sectam Iudæicam, vel illam asserendam, sed solum in sensu reflexo ostendendo errorem suum internum, sicut Iudæus licet per easdem voces affirmat. Quo casu cum nihil affirmet de veritate illius sectæ, ad hunc erit mendacium contra se ipsum, quatenus sibi imputat errorem internum, quem non habet, non tamen erit peccatum contra fidem, cum veritas illa non contineat irreuerentiam grauem contra fidem: alioquin nec verus Iudæus posset voces illas proferre absque graui peccato, & per consequens non possemus eum cogere ad respondendum, & manifestandam suam religionem.

Ad hanc etiam difficultatem respondere potest negando, verba illa posse etiam ex causa graui licet proferri ab homine fidei, vel absque peccato graui usurpari: licet à vero Iudæo, vel infideli licet usurpentur: ratio verò esse potest, quia in homine fidei non solum mendacium contineretur, sed mendacium perniciosum, & graue, siue quo non potest homo Catholicus sibi imponere hæresim, vel infidelitatem internam, licet possit absque graui peccato aliquando alia gratia peccata sibi falsè imponere, sic enim legimus in vitis Patrum de sancto Abbate Agathone homine patientissimo, cuius humilitatem, & patientiam, vt probarent aliqui fratres, dixerunt ei, quod à multis existimaretur superbus, & qui alios omnes contemneret, eisque passim detraheret, idque ex inuidia, eo quod cum lasciuus esset, posset alios puros & sanctos astimari. Quibus omnibus vitis sanctus senior quia per silentium concessis deprecabatur solum, vt pro ipso orarent, & tantorum criminum ei veniam impetrarent à Deo. Tunc illi addiderunt, à multis etiam ipsum hæreticum esse credi: quo audito Abbas excauit, & zelo magno negauit se talis criminis reum esse, rogatus autem de causa tantæ indignationis respondit, reliquorum vitiorum humilitatis causa posse Christianum notam in se permittere, hæresis non posse; vnde à fortiori minus licebit eam de se absolute affirmare, & fateri. Ratio autem ex dictis esse potest, quia voces illæ à fidei prolate continentur mendacium grauissimum, & perniciosum; nam licet non negarent directè veritatem fidei, nec affirmarent veritatem Iudaismi, quādo solum reflexè affirmaretur ipse consensus internus ad Iudaismum: hic tamen ipse consen-

sus interius falsò affirmatur, & contra mentem proferentis, & per consequens cum magna iniuria diuinæ auctoritatis, & veræ religionis. Nec enim ille solus peccat grauiter contra diuinam auctoritatem, qui mentitur directè contra aliam affirmando esse falsum obiectum à Deo reuelatum, vel negando id esse verum, sed etiam qui cum mendacio negat se id credere, nam eo ipso assert, & exhibet se in testem contra id, quod Deus reuelauit. Dicere enim ego interius assentior iudaismo, est dicere; ego interius credo, quòd falsa sit fides Christiana, quod est asserere se in testem contra christianam. Certum est autem, interrogari grauem iniuriam alicui contra quem falsò assertur aliquis testis, prout falsò assert se in testem contra fidem christianam ille, qui in corde credit eam esse veram. Ille verò, qui vitur ex causa galero flauo non assert se in testem contra fidem, sed eam solum occultat, & dat occasionem, quod alij ex errore putent ipsum contra fidem sentire, quod tamen ipse non dicit, nec testatur. Adde, quando Catholicus id de se falsò affirmaret, etiam si solum reflexè loqueretur de suo assensu interno, & non de veritate, aut falsitate doctrinæ, regulariter tamen interuenire erubescientiam vitiosam; neque enim solum peccat contra fidem, qui eam negat, sed etiam qui eam erubescit, prout verè erubescit, qui ob aliquem merum negat se eam interius credere, cum tamen eam verè credat. In Iudæis autem verò, qui fatetur, se esse Iudæum, nulla interuenit erubescientia, non enim erubescit, qui manifestat verè sensum, quem de facto habet. Nec etiam falsò adducit se testem contra fidem nostram, sed verissimè, cum de facto in corde suo contra eam sentiat: & quamuis hoc ipsum, si sine causa fiat, habeat aliquam irreuerentiam contra fidem, quatenus contra eam assertur, & proditur testis aliquis: non tamen est tanta hæc irreuerentia, ut non possit compensari aliqua vtilitate, vel causa; ut si id fiat ad remedium, vel consilium petendum, vel saltem si fiat ad manifestandam veritatem, & statum internum, ut alij possint ab hoc homine cauere, ob quem finem Iudæis præcipitur signum peculiare in veste, & ob quem etiam finem possunt interrogari de sua fide, & ipsi possunt licitè respondere, ut dictum est.

80 Tertium, genus vestium est earum, quibus vtuntur infideles, non solum ut dignoscantur, sed etiam ad profitendam suam falsam religionem. De quibus multi absolutè negant vilo casu licitum esse earum vsum. Ita Arag. & Ludou. Lopez apud Sanch. *vbi supra* n. 20. Ant. Tabien. Tolet. Nauarr. & alij plures, quos refert & sequitur Castro Palao *d. punct.* 17. n. 7. qui pro eadem sententia assert Patrem Suarez *dist. sect. 5. num. 13.* sed immeritò, nam Suarez *num. 2.* distinxerat plura genera vestium, & vltimo loco vestes non habentes communem vsum, vel vtilitatem corporis, sed præcisè institutas ad aliquem vsum sacrum, vel quasi sacrum, quales sunt vestes Sacerdotales, & de iis solis loquitur *illo num. 13.* Nos autem nunc loquimur de vestibus institutis ad vtilitatem corporis, sed quæ simul significare solent professionem alicuius religionis, quales sunt vestes clericales, vel monachales, de quibus idem Suarez loquutus videtur *num. 7.* & concedere illarum vsum ex graui causa, & cum aliquibus limitationibus.

81 Alij ergo mirius loquuntur, & non audent in Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

vnuer sum damnare harum vestium vsum; ita loquitur Coninch. *disp. 15. dub. 3. num. 66.* vbi earum vsum concedit licitum ad vitandum graue periculum: imò *num. 72.* addit non esse improbabile, quod ex grauissima causa liceat aliquando vsum vestis deputatæ ad solum vsum, & cultum falsæ religionis. Suarez etiam loco supra citato eidem sententiæ videtur apertè fauere, pro qua ab omnibus assertur Sanchez *dist. c. 4. m. 20.* sed, ut verum fatear, satis obscure loquitur; nam statim *num. 21.* dicit, id non intelligi, quando vestes destinatae sunt ad cultum auctoris falsæ sectæ, eo modo quo *num. 16.* explicuerat: ibi autem in eadem classe constituerat vestes omnes primariò institutas ad falsæ sectæ professionem, quas omnes distinxerat ab aliis vestibus, quæ non sunt institutæ ad professionem sectæ, sed ad discernendos homines talis sectæ ab aliis ob finem politicum, qualis est vsum galeri flaui Romæ pro Iudæis; quare non satis apparet de quibus vestibus loquatur postea *num. 20.* Sed tamen videtur ibi distinguere rursus illam classem vestium, quam vnica fecerat *num. 16.* in alias duas, in quarum vna sint vestes significantes solum professionem falsæ sectæ, & hæc dicit aliquando licere; in altera verò sint vestes destinatae ad cultum solum auctoris falsæ sectæ, & hæc dicit nunquam licere. In quo tamen parum consequenter eum loqui, dicunt Palao *vbi supra* *num. 6.* & Hurtado *disp. 48. §. 57.* qui vtrumque vestium vsum videtur aliquando licitum agnoscere, quod latè probat §. 4. & sequentibus.

Ego ex supradictis vnā regulam generalem credo statui posse, in qua, si bene explicetur, ⁸² *Quando nam* Auctores prædictos conuenire fortasse, vel parum dissentire putarim, itaque quoties vsum vestium talis fuerit, ut qui personam videntem noverint, eum omnino iudicent fidem negare, & *vsum supra* *d. harum vestium licitus,* falsam religionem amplecti, vsum ille nullo casu licitus erit, quando verò, qui personam norunt, poterunt dubitare, an ob alium finem diuersum vestis vsurperetur, poterit aliquando vsum licitus esse ex graui causa, quæ eò grauior debet esse, quòd ex circumstantiis vestis illa magis accedat ad significandam negationem veræ fidei, quamuis non omnino determinatè eam significet. Sensus, & veritas huius regulæ probari, & explicari potest per analogiam, vel comparisonem ad voces quas diximus nullo casu fideli licere, quia ex natura sua habent, quod proferri debeant ad significandam mentem, & non ob alios fines. Si ergo esset vestis, quæ propter circumstantias, vel institutionem ita esset determinata ad significandam negationem fidei, sicut sunt verba, vel voces ex natura sua ad significandam mentem; idem omnino dicendum esset de veste illa, quod de vocibus dicitur, atque ideo sicut nullo casu fideli licet proferre voces, quibus significetur ipsum esse alterius sectæ, ita nunquam licebit ei vsum talis vestis habentis æquè determinatam significationem, ac habent voces. Non repugnat autem, quod circumstantiæ tales sint; in quibus vestis possit habere significationem æquè determinatam; ac habent voces, & à qua non possit abstrahi, v. g. si Princeps infidelis præcipiat subdito christiano negare fidem, & in signum negatæ fidei assumere, & gestare imaginem idoli in veste, vel coronam, aut rosarium proprium illius idoli; non est dubium, quod in his circumstantiis gestatio illius signi, vel vestis non possit præscindi à significatione

tionem negatæ fidei, atque ideo, quod esset omnino illicita. Si ergo consuetudo recepta tribueret eandem vim determinatam significandi negatam fidem, quam tribuit imperium Principis infidelis præcipientis gestare tale signum; eodem modo dicendum esset, de veste, vel signo illo, non esse licitum, stante tali consuetudine. Quare totum iudicium de hoc puncto reducendum est ad determinationem significationis, quæ optimè colligitur à posteriori, si videntes signum illud, & cognoscentes personam, quæ antea fidelis & christiana erat, inducuntur tamen omnino, & determinatè ad iudicandum, quod priorem fidem reliquerit: tunc enim vestis illa in talibus circumstantiis habebit se, sicut voces, cum non possit à tali significatione determinata separari.

83

E contra verò contingit frequenter, ut vestis aliqua, consuetudine, vel etiam ex institutione Principis destinata sit ad significandam professionem falsæ sectæ: & tamen quando christianus eam vsurparet ad se occultandum, & vitandum vitæ periculum, qui hominem antea agnoscerent, & viderent in ea veste, non ideo iudicarent, eum negasse fidem, sed vel dubitarent, vel fortasse putarent, non ad id significandum, sed potius ad se occultandum, & vitandum vitæ periculum assumptam fuisse vestem illam: quo casu ex gravi, vel saltem gravissima causa licetè assumeretur, cum vestis illa non esset sicut voces, sed posset ab ea significatione separari, & assumi ad alios fines, vel regendi corpus, vel ad ornatum, & elegantiam, vel ad aliquid aliud; quare procederet tunc ratio, propter quam diximus cum communi sententia, licetè vsurpari posse ex gravi causa à Christiano galerum flauum, quia potest separari à significatione, quam ex publica institutione habet, ut dignoscantur Iudæi à Christianis. Nam licet vestes de quibus nunc loquimur, non solum sint signa politica ad dignoscendos infideles, sed etiam ad significandam professionem falsæ sectæ, vel ad eam tacitè profitendam, & ideo grauior causa requiratur ad harum vestium, quam ad illarum vsum licitum; adhuc tamen utraque vestis conuenit in hoc, quod ex natura sua non sit ita alligata etiam in his circumstantiis ad talem significationem, ut non possit ab ea præscindere, & vsurpari sine animo talis significationis.

84

Quartum genus vestium.

Doctrina verò hæc potest in primis applicari cum proportionè debita ad quartum genus vestium, nempe illarum, quæ non solum utcumque continent, & significant professionem falsæ sectæ, sed etiam continent cultum actualem auctoris falsæ sectæ, vel idoli, &c. de quibus Auctores etiam variè loquuntur. Sanchez enim *disto* n. 21. de iis vestibus negare videtur esse licitas vltro casu, sicut & Bañes, Arag. Petrus de Ledesma, Man. Rodriguez, & Rutilius Benzonius, quos affert idem Sanchez ibidem. Idem docet Castro Palao ubi supra Suarez verò *disto* sect. 5. n. 8. dicit non licere vsum vestis, qua peculiaris honor idolo, aut falso Prophætæ deferatur, ut si idolum, vel character Mahometis in veste feratur, nam id videtur institutum in eius honorem, & ideo vel occultandum erit tale signum, vel alio modo cavendum, ne talis demonstratio cultus, & honoris deferatur, nam hoc semper superstitiosum est. Postea verò *num.* 13. in vniuersum docet, ut probabilius, & securius, non licere vsum vestis per se primò deputatæ ad superstitiosum cultum alicuius sectæ falsæ, quæ non habet communem,

& corporalem vsum, sed sacrum, vel quasi sacrum in tali secta, nisi forte aliquis videretur tali veste modo prophano, & vulgari, ita ut magis videretur contemnere superstitiosum vsum, cuiusque institutionem.

Alij tamen non videntur harum etiam vestium vsum in vniuersum damnare: nam Coninc *disto* dub. 3. n. 72. agens de vestibus quæ directè sunt institutæ ad profitendam fidem falsam, abque vlla distinctione dicit, non esse improbabile, quod in aliquo casu ex causa gravissima licitus sit eorum vsum. Clarius Hurtado *disto* diff. 48. §. 34. de veste instituta ad cultum, & caeremoniam falsæ sectæ dicit probabile esse, quod licet instanti necessitate mortis fugiendæ, dum non formaliter vsurpetur ut tale signum est, sed solum materialiter. Postea verò §. 56. de veste sacerdotali idem probat, quia vestis illa in rigore non est cultus, sed habitus, quo exercentur caeremonie, & cultus in Deum; & §. 58. probat licere vestes, in quibus depictæ sunt imagines hominum sceleratorum, aut idolorum, quia vsum illarum imaginum non significat determinatè cultum, sed potest habere alias significationes, nam multe familie nobiles gestant in suis gentilitiis imagines solis, lunæ, stellarum, vsorum, & Leonum, quas quasi deorum imagines ethnici colebant, sic ergo posset imago Mahometis gestari non in cultum, sed ad significandum triumphum reportatum de Mahometismo. Concludit denique contrariam sententiam veram esse, quando vsum signorum determinatus est ad significandam falsam religionem.

Iuxta regulam à nobis supra positam conciliari posse videntur horum Auctorum placita: nam de his etiam vestibus verum est, quod earum vsum ex causa gravissima licet, quando non sunt ita determinatæ ad cultum falsum significandum, ut qui hominem antea christianum cum ea veste videret, eo ipso determinatè iudicaret hæc reliquisse, sed possit dubitare, vel putare, quod ad alium diuersum finem tali veste utatur: secus verò quando ex institutione, vel circumstantiis determinata est ad eam significationem. Et quidem, si quæ vestes apud infideles sunt, quæ correspondent vestibus, non sacris, sed communibus nostrorum clericorum, vel monachorum, facilius intelligi potest in illis indeterminatè ad significationem: nam hæc vestes non videntur continere cultum actualem, aut professionem fidei, sed sunt habitus decens, & aptus ad naturalem vsum corporalem vestium pro iis, qui statum modestum, & religiosum profitentur. Vnde religiosi ethnici, qui ad fidem christianam converterentur, possent absque scandalo habitum suum ex causa aliquandiu retinere absque eo quod falsum cultum profiteretur, quia habitus non facit Monachum, sed posset ad vsum solū naturalem habitus retineri.

Difficilius excusari potest vestes cum imagine idoli, vel Mahometis, quæ in eius eplum gestari solet: nam licet imago illa ex se indifferens sit, ut ad alium finem, vel vsum deferatur: sed tamen in his circumstantiis, & tali modo gestata videtur satis determinata ad significandum cultum, sicut equites christiani nobiles, qui Crucem S. Iacobi, vel alterius militiæ in pectore gestant, significant omnino cultum erga crucem, & religionem christianam. Vnde si ad Mahometismum transirent, crucem statim abiicerent. Sic imago idoli, vel Mahometis ex se indifferens est, ut ad cultum, vel ad alium

aliud finem deferatur; sed tamen in his circumstantiis, & tali modo gestata in pectore v.g. non videtur esse indifferens, sed determinata omnino ad cultum significandum. Sicut etiam thurificatio ex se indifferens est, vt fiat in cultum, vel etiam ad finem naturalem expellendi odorem noxium; sed tamen in his circumstantiis accendere thus coram idolo determinatè omnino significat cultum.

88

Vnde obiter notandum est, non excusari hanc malitiam ex eo quod talis vestis signum etiam sit nobilitatis apud illam gentem, atque ideo retineri possit non ad cultum, sed in signum nobilitatis. Hoc, inquam, non excusatur: quia etiam apud nos Crux S. Iacobi, vel alterius militiæ signum est nobilitatis, non tamen potest retinere hanc significationem sine significatione cultus, cum ab hac significatione cultus illa alia significatio nobilitatis omnino dependeat. Ideo enim significat nobilitatem, quia soli nobiles admittuntur ad cultum illum crucis, qui exhibetur eam cum tali figura in pectore gestando: quare qui vult se illo signo nobilem manifestare, eo ipso vult talem cultum publicum exhibere, ad quem publice tali signo exhibendum soli nobiles admittuntur. Similiter ergo inueniri possunt apud infideles signa aliqua nobilitatis in vestibus, quæ tamen non aliter nobilitatem significant, nisi quatenus continent cultum aliquem idolo exhibendum, ad quem publicum cultum taliter exhibendum soli nobiles admittuntur; & hoc genus signorum non poterit licetè retineri ad nobilitatem significandam, nisi fortè, vel communi consensu, vel per obliuionem vna significatio ab alia separaretur. Potest enim contingere, vt licet initio signum illud cultum idoli contineret, & solis nobilibus concederetur, postea tamen origo illa ex cultu in obliuionem abierit, & sola significatio nobilitatis remanserit: vel certe significetur nobilitas independentè à significatione falsi cultus, & sint duæ significationes separatae, & non subordinatae, quo casu æstimari aliquando poterit signum illud inter signa non omnino determinata ad significandum falsum cultum, sed indifferens ad alias significationes disparatas, & non subordinatas.

89

Denique de vestibus sacris non continentibus eiusmodi imagines, sed deferentibus ad locum, & tempus rituum sacrorum, vel sacrificiorum, dicendum erit iuxta supra positam regulam, eas non licere fidelibus, si ita determinatè significant, vt videntes, eo ipso iudicent christianum illum fidem deferuisse, quod maxime locum habere poterit, si vestes illæ non solum dispositiue deferant ad cultum, quatenus decentius, & magnificentius ornant ministrum, vt cum maiori dignitate, & splendore accedat ad ritum celebrandum, sed etiam formaliter in se contineant ipsum cultum, prout videtur formaliter cultum continere crux illa, quam Episcopus celebraturus imponit sibi pendente ex collo, in quo cultus, & veneratio ipsius crucis videtur interuenire; & simile aliquid apud infideles posset inueniri, de quibus omnibus non potest regula generalis alia tradi, sed in singulis consideranda prudenter est, & qualitas signi, & determinatio ad significandum, vt dictum est.

90

Sunt autem circa hoc duo aduertenda. Primum est, quando dicimus, vestes illas non esse in vniuersum, & in omni casu damnandas, quæ non

sunt omnino determinatæ ad significandum, id est, quibus visis, ij qui hominem antea fidelem nouerunt, non statim iudicabunt, ipsum fidem reliquisse; hoc, inquam, non ita esse intelligendum, vt sufficiat si aliqui sciant, eum non ex animo, sed ob alium finem ea signa usurpare, sicut nec sufficeret, si aliqui scirent eum fidei proferte verba significantia negationem fidei, sed requiri, quod vel omnes id sciant, vel certe signa ipsa talia sint, vt in iis circumstantiis, qui aliunde fidei non nouerunt, & sciunt ipsum antea fuisse fidelem, non possint ex vestibus, vel signis illis determinatè iudicare, quod fidem reliquerit, ita ut nec ipsi infideles, si nossent hominem antea fuisse christianum, possent eiusmodi fidei mutationem iudicare. Per hoc enim à posteriori colligitur debilitas, & indeterminatio illius signi ad manifestandam fidei negationem, & differentiam illius signi à vocibus, quæ ex natura sua determinatæ sunt ad negationem manifestandam, quæ sicut nunquam licetè usurpantur ab homine fidei, ita neque alia signa, quæ vel ex institutione, vel ex consuetudine æqualem determinationem habuerint, vt supra explicuimus.

91

Secundum quod aduertendum est, & quod prædicti Auctores communiter observant, est, tam prædictas vestes, quam alia omnia signa, etiam si ex se determinata non sint ad talem significationem, posse tamen esse illicita ratione scandali, quare quando dicuntur aliquando licere, semper intelligi debet, secluso scandalo, quo stante iam ratione illius redditur vsus illicitus, vt notauit Suarez *vbi supra dicto n. 13*. Coninch *dist. dub. 3, n. 75*. Castro Palao *dicto dub. 17, n. 10*. & alij. Quantum verò, & quale debeat esse scandalum illud, vt etiam ex grauissima causa contemni non possit, pertinet ad tractatum de charitate, vbi Deo dante de hoc agemus. Interim videri potest P. Hurtado *disp. 173. de charitate, sect. 23*, vbi latè de hoc disserit.

92

Quæ de vocibus & vestibus dicta sunt, applicari possunt cum debita proportionem ad nutus, vel alios manuum, & digitorum motus, quibus aliqui solent loqui, & suos conceptus exprimere. De quibus dubitari magis posset, quia non videntur omnino assimilari vocibus, quæ à natura datæ sunt solum ad manifestandam mentem, & significandos internos conceptus, & ideo non possunt ab eo fine, & significatione separari: ac verò nutus non videntur ita determinati, & alligati ad hunc finem; nam quando aliquis annuit inclinando caput, inclinatio illa de se indifferens erat ad significandum assensum, vel ad vitandum defatigationem in capite erecto habendo, vel ad conuertendos oculos ad terram, vt aliquid ibi quæras, vel ad quid simile: quare videtur nutus ille accedere magis ad vestes, quæ quia de se non sunt alligatæ ad significandum, possunt à significatione separari.

93

Cæterum fatendum omnino est, nutus illos, qui negationem fidei, vel professionem falsæ sectæ significant, nunquam ex quacunque causa licere, sed habere se sicut voces. Ratio autem est, quia licet ex se possent ordinari ad alios fines diuersos: in his tamen circumstantiis non possunt separari à tali significatione vitiosa. Sicut etiam actio adolendi thus ex se fieri posset propter alios fines, recreandi odoratum, purgandi, &c. in his tamen circumstantiis coram idolo, & cum externo gestu venerationis non potest sepa-

Nutus qui negationem fidei, vel professionem falsæ sectæ significant, nunquam licet.

tari à significatione cultus. Nutus autem, quo interroganti, an negare velis fidem christianam, tu respondere videris annuendo, & caput inclinando, magis determinatus esse videtur ad significandam voluntatem negandi fidem, quam sit combustio thuris coram idolo ad significandum cultum: nam combustio thuris non est verbum, sed actio; nutus autem est verbum, licet non sit vox, & ideo sufficit ad valorem matrimonij, quod perficitur rebus, & verbis. Quod idem est de motibus digitorum significantibus ad placitum, & ex conventionione priuata. Sunt enim quasi litteræ scriptæ, quæ quidem sunt propria verba, nec magis licet scriptura significas fidei negationem quam voces, cum sit loquutio scripta: sic etiam motus illi digitorum sunt vera loquutio, & ideo non magis licent cum excommunicato vitando, quam loquutio per voces nec magis possunt motus illi præscindere in his circumstantiis à tali significatione, quam voces, & per consequens eadem regula debet in illis seruari, quæ in vocibus propter eandem rationem.

94
Licitum est
christiano
transire per
loca Turcarum
viti habitum
communis Tur-
carum ut se
se occultet.

Ex dictis inferitur primò licitum esse christiano transire per loca Turcarum, v. g. ut habitum communi Turcarum, ut se se occultet. Ita cum aliis Sanchez *disto cap. 4. num. 22.* quia habitus ille de se non concernit religionem. Quando vero vestes concernunt religionem, ut si sit habitus communis Sacerdotis Mahometani, vel religiosi Ethnici, grauior quidem causa requiritur, sed aliquando licebit, ut supra diximus, & fateatur Coninch *disto dub. 3. num. 73. & 74.* Si denique contineant cultum actualem falsæ sectæ, seruanda erit regula supra posita, & videndum, an ita sint determinatæ ad eum cultum significandum, ut qui vident, & sciunt, hunc fuisse antea christianum, inducantur omnino ad iudicandum, quod reliquerit fidem, an verò id determinatè non significent, atque ideo ex grauiissima causa licitus esse possit earum vsus.

65
Licitum est
Christianis vexil-
la hostium in
navibus suis
fingere.

Inferitur secundò licitum esse stratagemam, quo christiani vexilla hostium in navibus suis fingunt, ut hostes infideles visis vexillis non fugiant, ut docet idem Sanchez cum aliis *n. 23.* qui notat, id non licere, quando vexilla haberent depictas imagines Mahometis, vel falsi Dei, quia hoc esset cultum falsum exercere. De quo tamen dubitat Hurtado *lib. 48. §. 58.* quia possunt illæ imagines depingi, non ad cultum, sed ad significandum triumphum de Mahomete, vel de falsis Diis: sicut familie nobiles gestant in suis gentiliis imaginem Regis, quem olim eius progenitores in bello ceperunt. Consultit autem, ut prædictæ imagines depingantur cum catena in signum captiuitatis, vel compedibus subtilibus, qui ab hostibus à longè non percipiuntur, quo pacto cessat superstitionis periculum, & tandem concludit, id tunc solum licere, quando signa sunt omnino determinata ad falsum cultum: quod vltimum verissimè dicitur, & consonat regulæ nostræ suppositæ. Considerandum tamen est, an hæc imagines sine catenis, aut vinculis depictæ, significant determinatè cultum. Certum est enim, quod si deferrentur in altari collocatæ significant omnino cultum, nec id licitè fieret: parum autem videtur referre, quod non in altari, sed in vexillo deferantur, cum id etiam honoris causa fieri soleat, prout Christiani in vexillo crucem depingunt, vel B. Virginis, aut alterius sancti imaginem; quare non videretur facile à communi

sententia recedendum, & multò minus si imagines illæ cum splendore, vel aliis signis venerationis, & honoris depingerentur.

Inferitur tertio, quid dicendum de vestibus, quas Princeps infidelis præcipit deferri ab omnibus christianis sibi subditis, vel ab omnibus infidelibus. Si enim præcipiat, ut Christiani omnes tali veste vtantur, ut dignoscantur, consentiunt Doctores, quod possit adhuc Christianus, ut se se occultet, vel non prodatur omittente talem vestem ex causa graui saluandi vitam, siue id præcipiat ob finem politicum, siue ob finem religionis, ut contra Caietanum docent plures, quos aliter *disto sect. 5. n. 10.* Coninch *disto dub. 3. n. 76.* & alij. Ratio autem est, quia lex illa vel est merè politica, vel in odium fidei. Si sit politica, non obligat ex virtute fidei ad fidem tali signo confitendam, cuius politica confessio obligat, quando interrogaris in odium fidei. Aliunde vero et obedientia legislatori debita non obligat cum tanto periculo. Si verò sit in odium fidei, eo ipso est iniusta, & non obligat in vim legis, nec aliunde etiam obligat virtus fidei ad fidem confitendam, & signo illo manifestandam: quia interrogatio illa generalis non tam est interrogatio, quam præceptum, ut Christiani se possint prodatur, ut cognoscantur, & puniantur, quo casu fides non obligat, ut quilibet se prodatur, esset enim in detrimentum ipsius fidei, si quilibet Tyrannus obligare posset fideles, ut se prodarent, & ita omnes simul exstinguere.

Quando verò è contra à Principe infideli iubetur, ut omnes infideles tali veste vtantur, tutus distinguendum est. Potest enim lex illa esse non vniuersalis pro omnibus subditis etiam christianis, sed solum pro infidelibus, quibus præcipitur talis vestis in signum sue religionis: & tunc de veste illa, an ex causa aliquando liceat, quando ex lege instituta est ad dignoscendos infideles ob finem politicum, vel etiam ob finem religiosum, dictum est in superioribus. Secundò tamen potest lex illa ferri vniuersalis pro omnibus subditis, quos omnes Princeps obligare vult ad professionem falsæ religionis, & ad signum externum, quo in vestis determinatè vsus id profiteantur. In quo casu dicendum videtur, fidelibus non licere vsu talis vestis: ut supponere videtur Hurtado *vbi supra §. 77. in fine*, & clarius Coninch *vbi supra n. 73.* & Calisto Palao *disto puncto 17. num. 8.* quia in illis circumstantiis, & instante illo Principis præcepto, vestis illa, & signum vsurpatum significaret determinatè omnibus, id fieri ad obediendum Principi qui certe tunc non præcipit actum civilem, & politicum, ut constat, sed superstitionis, nempe profiteri falsam sectam signo, & veste illa. Sicut ergo si Princeps tibi in particulari præciperet portare signum aliquod in veste ad protestandam negationem fidei christianæ, non liceret illud ex se ei obedire: qui quantumvis signum illud ex se esset indifferens, in illis tamen circumstantiis, & instante Principis præcepto, determinatè significaret obedientiam Principi exhibitam, & conformatam cum eius voluntate, ita lata, & vigente lege vniuersali, omnes, qui te viderent signo illo vtentem, statim iudicarent, te obedire Principi præcipienti: quare sicut in primo casu non liceret vsus talis vestis præceptæ, sic nec in secundo licebit.

Aliter

Aliter fortasse dicendum esset, si Princeps ille non præciperet subditis vsum vestis nouæ, vel alicuius noui signi ad illum finem, sed solum præciperet, vt certum vestis genus, quam ipsi iam subditi libere, & spontaneè solebant indifferenter gestare, deinceps ex debito gestarent in signum falsæ religionis. Tunc enim non videtur, quod subditi fideles deberent communem, & sibi iam familiarem vestem relinquere, ne viderentur Principi in falsa religione consentire: quia continuatio in veste sua priori non esset determinatè signum obedientiæ, vel mutatæ religionis, cum satis constare posset de alio fine, & vfu persecutandi in ea veste: imò lex illa magis videretur tendere ad cognoscendos fideles per nouum signum, nempe per dimissionem prioris vestis, quam legem vidimus iam nõ obligare ad nouum signum christianitatis à Principe infideli præceptum vsurpandum, quod esset positiuè se ipsos prodere, & manifestare. Quid enim, si Princeps ille præciperet suis subditis surgere media nocte, & dare signum ad preces falsi ritus cauendas? Numquid ideo monachi deberet abstinere à ritu religioso surgendi media nocte ad preces matutinas Deo offerendas? Quid, si præciperet gestare circulos in cultu idoli similes iis, quos nunc gestamus in honorem B. Virginis? numquid ab his deberemus abstinere? Quid denique si præciperet abstinere à carnibus feria sexta in cultum hominis sceleratis? numquid deberemus vesci carnibus ea die, ne videremur Principi obedire? Hæc ergo, & similia si præciperetur, non essent signa determinata obedientiæ, aut vitiosi cultus, quia in iis circumstantiis nemo prudenter ex solo illo signo iudicaret determinatè, quod retineretur ea signa ob legem denuo latam, & non potius ob easdem rationes, ob quas antea ab eisdem vsurpantur.

§. II.

An liceat carnibus vesci ad occultandam fidem.

99 **N**on loquimur nunc de esu ciborum, in quo videtur esse positiuus cultus falsæ religionis, qualia sunt idolothyta, de quibus postea specialiter dicendum erit, sed de cibis communibus, & qui aliàs nec naturali, nec diuino iure positiuo prohibiti sunt, sed solum iure humano ecclesiastico: de quibus est communis quæstio, an Catholicus transiens per loca hæreticorum, qui præcepta ecclesiæ non curant, possit, ne ab illis deprehendatur, vesci carnibus, & conformare se cum illis, qui iis vescuntur, etiam in diebus, quibus ecclesiastico præcepto prohibentur.

Certum est, sine causa, & necessitate id non licere, cum vrgeat ecclesiæ præceptum. Necessitas autem hæc potest esse duplex, altera ab intrinseco, altera ab extrinseco. Ab intrinseco esset, quando alij cibi non suppetere, & esset fame pericundum, nisi carnes edantur. Item si alij cibi ob ægritudinem noxij sint, & ideo infirmus carni esu indigeat. Ab extrinseco est, quando aliis, quia hæretici sunt, carnes comedentibus, si tu ob religionem ab iis abstineas, deprehenderis, & apud illos periclitaberis.

100 Loquendo de necessitate ab intrinseco, certum de necessitate est, posse catholicum etiã in locis hæreticorum, quando alij cibi non suppetant, carnes comedere.

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

re, ne fame pereat, quod etiam procedit, quando ob ægritudinem esu carniū indiget: nam lex Ecclesiastica non obligat in ea necessitate, quæ stante, perinde est, ac si non esset dies prohibitionis, sed alia dies, cum necessitas impediatur, ne lex pro eo articulo lata sit. Difficultas esse posset, an necessaria sit tunc protestatio, quæ dicat hæreticis præsentibus, se vesci carnibus ob necessitatē, & non quia catholicus non sit. Et quidem, si adstantibus nota sit necessitas, eam protestationem necessariam non esse, docet Hurtado in *presenti disp.* 48. §. 81. & 97. quia in iis circumstantiis esus carniū nullo modo significat defectum à fide, cum in locis etiam catholicis omnes in ægritudine carnibus vescantur, nec prohibitio pro eo casu lata sit. Quod si hæretici id tribuant defectui fidei, erit scandalum passiuum, & pharisaicum, ex ignorantia, vel malitia ortum eorum, qui scandalizantur absq; sufficienti fundamento; si tamen ob ignorantiam scandalizandi essent in suam spiritualem ruinam, & posses absque magno detrimento scandalum illud vitare facta protestatione necessitatis excusantis, & integritatis tuæ fidei, non videtur dubium, quod saltem ex charitate tenereris id facere, neque hoc credo ab illo auctore, vel ab alio negari. Si verò illis necessitas tua nota non sit, idem auctor cum aliis concedit, posse te protestationem omittre, & carnes edere, si ex protestatione timeas tibi vitæ periculum; quia comestio ipsa de se licita est, & scandalum non est actiuum, sed passiuum ortum ex eorum ignorantia, qui æstimare deberent plures esse posse causas vescendi carnibus præter hæresim, nec semper morbos occultos in facie apparere, nec tu debes cum tanto detrimento proprio eiusmodi scandalum præcauere: quod verissimum est, sed immeritò doctrinam restrinxit auctor hic ad casum, quo ex protestatione facta vitæ periculum sequeretur, minus enim detrimentum sufficit, vt non sit obligatio impediendi scandalum passiuum, quale illud esset in casu posito, vt videbimus.

Dubitari circa hoc potest, an si ægroto, qui aliàs possit licitè carnibus vesci, præcipiat Tyrannus, vt in signum infidelitatis carnibus vescatur, possit adhuc in iis circumstantiis eas comedere. Ad hoc Hurtado ubi *suprà* §. 101. respondit, egregiè facturum ægroto, si etiam cum vitæ discrimine euidenti à carnibus tunc abstineat, quia vitam exponit periculo ob catholicæ religionis cultum, & obedientiam legis Ecclesiasticæ. Posse tamen licitè carnibus vesci, præmissa protestatione, quod id faciat ob ægritudinem, & non propter Principis imperium. Hæc secunda pars verissima est; de primæ autem partis veritate dubito: cum enim ita facile possit, protestatione præmissa, tollere omnem apparentiam falsi cultus, & superstitiosæ obedienciæ, nõ video quo iure possit remedium naturale ad propriam vitam sine vlla necessitate relinquere. Nec exponit tunc se periculo ob custodiã ecclesiasticæ legis, cum lex ecclesiastica eiusmodi ægroto non comprehendat, vt constat, & per consequens illa abstinentia tunc non est cultus catholicæ religionis, imò catholica religio præcipit esum carniū in tali necessitate. Quam obligationem naturalem nõ tollit præceptum illud Tyranni: alioquin, si præciperet tibi, vt aliquid in genere comederes in honorem idoli, & assidue ad hoc vrgeret, posses licitè per hebdomadam, aut amplius ab omni cibo

11 3 absti